

Loodusmatkad Tallinna koolidele

Käesolev õppevahend on valminud projekti „Loodus ühendab” osana. Projekti käigus korraldas Eesti Loodusainete Õpetajate Liit õpetajatele loodusretki Eestimaa loodusesse. Tutvustasime osavõtjatele mitmesuguseid Eestimaa loodusradu, et pakkuda ideid edasisteks ekskursioonideks ja õppekäikudeks koos õpilastega.

Teabematerjali koostas Eesti Loodusainete Õpetajate Liit, väljasõite ja käesoleva materjali ilmumist toetas EV Haridus- ja Teadusministeerium Eesti Õpetajate Ühenduste Koostöökoja vahendusel.

Kujundus NeoArt OÜ. Tallinn, 2023

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Eesti
Loodusainete
Õpetajate
Liit

1 Abruca saar

Tallinn → Kuressaare → Roomassaare sadam → Abruca

KASULIKUD VIITED:

Abruca matkarajad

puhkaeestis.ee/et/abruca-matkarajad

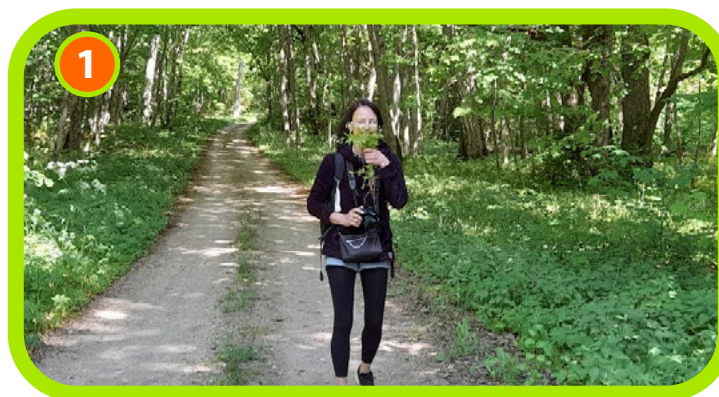
Abruca – võta aeg maha! abrukasaar.ee

Wikipedia et.wikipedia.org/wiki/Abruka

Abruca saar asub Riia lahes Saaremaa lõunakülje lähistel. Saart ümbritseb 16 väikesaart, sealhulgas näiteks Vahase, Kasselaid ja Linnusitamaa.

Abruca üheks väärtuseks on mitmekesine ja rikas loodus. Sügava mulje jätab **laialehine salulehtmets** 1, mis haruldase kooslusena võeti looduskaitse alla juba 1937. aastal. 2007. aastal loodi Abruca looduskaitseala, mis katab osa Abrukast, Kasselaiu ja Linnusitamaa. Lisaks sellele kuulub Abruca saar Natura 2000 võrgustiku linnu- ja loodusalade koosseisu. Peale laialehise salumetsa kaitstakse looduskaitsealal ranna- ja puisniite, soostuvaid ja soo-lehtmetsi ning nende elustikku. Peamised puuliigid metsas on pärn 2, saar, tamm, vaher ja jalakas. Väikesaared ja laiud on koduks paljudele merelindudele.

Kuigi Abruca on tuntud käpaliste kasvukohana, siis seekord me neid ei näinud. Küll aga pakkus vägevat elamust hallhaigrute koloonia jälgimine ja ühe puhta õhu indikaatorliigi – hariliku kopsusambliku 5 – leid.

1 Laialehine salulehtmets jätab sügava mulje.

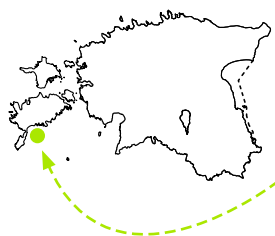
2 Omapärase võrakujuga Lippmaa pärn meenutab Eesti tuntud botaaniku ja taimegeograafi tegevust Abrukal.

3 Osa hallhaigru kolooniast.

4 Hallhaigur on munenud!

5 Harilik kopsusamblik *Lobaria pulmonaria*.

6 Vaade merele.

Vaata asukohta kaardilt:

<https://www.google.com/maps/d/edit?mid=1fP2uVbzVBHhCysKiOAOQcm0F8tbuogk8&usp=sharing>

2 Aegna saare poollooduslikud kooslused

Saarele saab sõita liinilaevaga Tallinnast Linnahalli kait või tellitud kaatriga Rohuneeme sadamast. Liinilaev sõidab 30 minutit, kiirkaatriga kulub 5 minutit.

KASULIKUD VIITED:

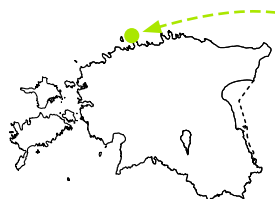
Aegna saare loodusmatk puhkaeestis.ee/et/aegna-saare-loodusmatk-koos-matkajuhiga
Põhjata aardelaegas – Aegna saar aegna.ee

Väike, 3 km² pindalaga Aegna saar asub Soome lahe lõunaosas, Tallinnast vaid 14 km kaugusel. Huvilisel, kel on soov põgusalt saare põneva looduse ja ajalooga tutvuda, kulub selleks üks suvepäev. Seekordne matk viis meid saarekese idaosale ja keskendus eelkõige Aegna niitudele ehk poollooduslikele kooslustele.

Niidud on olulised nende elurikkuse poolest, pakkudes elupaika paljudele taime- ja loomaliikidele. Samal ajal on niitudel läbi aegade olnud eestlaste elus kanda tähtis roll, nad on toiminud ja arenenud tasakaalus inimese põllumajandusliku tegevusega. Kuna Eesti kuulub metsavööndisse, siis inimtegevuse lakkamisel niit võsastub ja kattub lõpuks metsaga. Viimase sajandi jooksul on seda üha enam juhtunud, mistõttu räägitakse vajadusest neid mitmekesisid kooslusi taastada ja säilitada.

Aegna saarel on esindatud rannaniidud ja liigirikkad niidud, mida tunneme ka pärandniitudena.

Pärandniidud on väärtuslikud loodus- ja kultuuripärandi kandjad, peegeldades meie esivanemate eluviisi. Pärandniitude säilimiseks on vajalik nende regulaarne hooldamine niitmise või karjatamisega. See aitab säilitada niidukamarat ja niidul kasvavaid liike. Pärandniitudel on meie looduse mitmekesisuse ja seeläbi rahva elujõulisuse säilitamisel oluline roll.

Vaata asukohta kaardilt:
<https://www.google.com/maps/d/edit?mid=16X1MEz2oSwUp-gfs8ZWvKz68ctUvP7w&usp=sharing>

1

2

3

5

4

- 1 Tutvus saarega algab sadamast.
- 2 Aegna loodusmaja pakub lasteaedadele ja koolidele õppeprogramme.
- 3 Liigirikas niit Lemmikneemel.
- 4 Aegna niitudel on säilinud liigirikas taimekooslus. Külaniit on Aegna suurim niiduala.
- 5 Külaniidult võib leida kaitsealust roosat merikanni.

FOTO: ROBERT FLOGAUS FAUST

2 Aegna saare poollooduslikud kooslused

Saarele saab sõita liinilaevaga Tallinnast Linnahalli kait või tellitud kaatriga Rohuneeme sadamast. Liinilaev sõidab 30 minutit, kiirkaatriga kulub 5 minutit.

KASULIKUD VIITED:

Aegna saare loodusmatk puhkaeestis.ee/et/aegna-saare-loodusmatk-koos-matkajuhiga
Põhjatu aardelaegas – Aegna saar aegna.ee

Rannaniidud 6 on mere mõju piirkonda jäävad kõrgveega üleujutatavad niidutaimkattega alad. Need asuvad laugel kamardunud rannikul, kus sageli on palju graniitkive. Rannaniidul kasvab soolalembene taimestik, mis on kariloomadele hinnatud sööt. Aegnal on rannaniitu ohustanud kõrgema ala metsastamine inimese poolt, samuti kinni kasvamine kaislate ning pillirooga. Rannaniit vajab säilimiseks mõõdukat karjatamist, lisaks aitab neid avatuna hoida perioodiline mereveega üle ujutamine. Vajadusel tuleks eemaldada kurdlehise kibuvitsa põõsastikke. Lindude pesitsusperioodil peab piirama rannaniitudel liikumist.

Liigirikastel niitudel on tavapäraselt tehtud heina. Niite taastades tuleb esmalt eemaldada võsa ja seejärel hakata neid karjatama, kuni niidukamar jälle niitmist võimaldab. Karjatamiskoormus peab olema niidule sobilik – nii ei hävine niidukamar, säilivad liigid ning elurikkus. Aegna liigirikastel niitudel võib kohata kaitsealuseid liike nagu kaheleheline käoheel (*Platanthera bifolia*) ja aas-karukell (*Pulsatilla pratensis*), roosa merikann (*Armeria maritima subsp. elongata*) 5 jt. Lagedad niidualad on kullilistele, kakulistele ja nahkhiirtele heaks jahipidamise paigaks. Öiterikkad niidud on liblikate ja teiste putukate elukohad 8. Taas karjatatakse Aegna Külaniidul lambaid 9.

Aegna pärandkooslusi on aidanud kaitsta ja taastada 1991. aastal moodustatud Aegna maastikukaitseala, mis on ühtlasi üle-euroopalise Natura 2000 võrgustiku loodusala.

2009. aasta kevadel alustas tegevust Aegna loodusemaja, mis pakub lasteaedadele ja koolidele õppeprogramme. Programmide tellimine toimub Tallinna Keskkonna- ja Kommunaalameti kodulehel tallinn.ee/et/keskkond/aegna-loodusemaja

Vaata asukohta kaardilt:

<https://www.google.com/maps/d/edit?mid=16X1MEz2oSwUp-gfs8ZWvKz68ctUvP7w&usp=sharing>

Tekst Tiina Talvi, Anne Kivinukk

6 Eerikneemel asub väike rannaniiduala. Vältimaks lindude häirimist ja taimestiku tallamist ei ole soovitatav neeme tippu minna.

7 Rand-teeleht on rannaniitude soolalembene taim.

FOTO: RYAN HODNETT

8 Öiterikkad niidud on liblikate ja teiste putukate elukohad.. Niidutirts. FOTO: VELJO RUNNEL

9 Taas karjatatakse Külaniidul lambaid.

3 Norra Oostriku allikad

Tallinn → Tallinn-Tartu mnt Mäeküla ristist pöörata Koeru poole. Vahetult enne Koeru alevikku keerata paremale → viit "Norra-Oostriku allikad 7 km"

KASULIKUD VIITED:

Matkarajad Norra allikate alal puhkaeestis.ee/et/matkarajad-norra-allikate-alal
Väekad Norra allikad visitjarva.ee/vaekad-norra-allikad
Võlingi allika matkarada loodusegakoos.ee/kuhuminna/kaitsealad/endla-looduskaitseala/5207

Norra Oostriku sihtkohana ei tähenda sedapuhku kauget välisreisi. Kohanimi tuleneb põneva ajalooga, 1569. aastal esmamainitud **Norra mõisa** kunagiste omanike, Knorringite, nimest.

Norra Oostriku allikad avanevad Pandivere kõrgustiku lõunanõlva soostunud tasandikule. Siin asub kokku 11 allikarühma ligi 40 allikaga. Mitmed neist allikatest kuuluvad Eesti veerikkaimate hulka, andes alguse kümnetele ojadele ja jõgedele. Allikate ala on **Endla looduskaitseala** üks huviväärtusi.

Ligi 10 km pikkuse teelõigu ääres võib näha mitukümmend allikat. Samast algab paari kilomeetri pikkune Võlingi jalgsimatkarada 1. Rada kulgeb läbi metsa, juhtides kõndijat ühe allika juurest teise juurde. Saime teada, et veerohketest **Oostriku allikatest** voolab läbi ligi sada liitrit vett sekundis. Siin asub Eesti ja tõenäoliselt ka Baltimaade sügavaim, 4,8 m sügavune **Sopa allikas** 2. Edasi viis laudteele rajatud matkarada **Võlingi allikani** ja lõppes Eesti allikate uurija Gustav Vilbaste auks nimetatud **Vilbaste allikaga** 3.

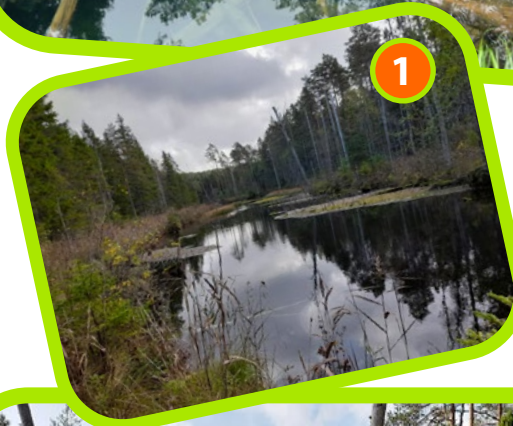
Päeva viimaseks allikaks jäi **Purskav allikas** 4, kus tänu lahti jäetud geoloogilisele puuraugule tõuseb veejuga üles ligi poole meetri kõrgusele. Samas on rajatud lõkkekoht ja varjualune pikniku pidamiseks.

Lisaks allikatele üllatasid meid seenerohkel 2023. aasta sügisel mitmed efektse välimusega seene- ja sambaliigid 5.

Vaata asukohta kaardilt:

https://www.google.com/maps/d/edit?mid=1IQ_x0NSYdUIZo6Lr8h09LiNufLu0qY&usp=sharing

- 1 Matkatee viib huvilisi ühe allika juurest teise juurde.
- 2 Sopa allikas on Eesti ja tõenäoliselt ka Baltimaade sügavaim allikas.
- 3 Laudtee lõpeb Vilbaste allikate juures.
- 4 Purskava allika veejuga ulatub pea poole meetri kõrgusele. Siia on rajatud lõkkekoht ja varjualune pikniku pidamiseks.
- 5 Lisaks allikatele üllatasid meid mitmed efektse välimusega seeneliigid. Sinivärvik.

FOTO: IIFAR